

УДК 347.731:37.01:004.8

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2025-2.11>**Костицький В. В.,**доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
професор*Київського національного університету імені Тараса Шевченка*
ORCID: 0000-0003-1692-9810**Богун В. П.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін*Київського університету інтелектуальної власності та права*
ORCID: 0000-0001-9376-1957

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ТА ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ МОДЕЛІ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ

COMPETENCY-BASED APPROACH AND PRACTICE-ORIENTED MODELS AS A METHODOLOGICAL BASIS FOR PROFESSIONAL LEGAL TRAINING

У статті досліджуються сучасні тенденції професійної підготовки юристів в Україні в умовах глибоких трансформацій правової системи та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Особлива увага приділяється системній моделі освіти, що поєднує компетентнісний, орієнтований на студентів, проблемно-практичний підходи, інтеграцію науково-дослідної діяльності та міждисциплінарну взаємодію. Розглянуто роль інноваційних освітніх технологій і цифрових інструментів у формуванні ключових професійних компетентностей, аналітичного мислення та здатності до ефективного застосування права. Наукова новизна статті полягає у системному обґрунтуванні моделі юридичної освіти, яка забезпечує органічне поєднання теоретичних знань, практичних умінь та етичних цінностей, спрямованих на підготовку висококваліфікованих юристів, здатних адаптуватися до викликів сучасного правового та цифрового середовища. У статті демонструється, як проблемно-орієнтовані та практично-орієнтовані методи навчання, такі як аналіз справ, симуляційні вправи, юридичні клініки, стажування та спільні проекти, сприяють цілісній підготовці майбутніх юристів. Дослідження підкреслює роль європейських стандартів та національних нормативних актів у формуванні результатів навчання та компетенцій, забезпечуючи відповідність передовому міжнародному досвіду. Наукова новизна полягає в системному обґрунтуванні моделі юридичної освіти, яка балансує теоретичну та практичну підготовку, одночасно сприяючи розвитку професійної відповідальності, етичної свідомості та цифрової грамотності. Запропонований підхід спрямований на підготовку висококваліфікованих юристів, здатних реагувати на складні правові виклики, забезпечувати верховенство права та сприяти правам людини як під час кризових ситуацій, так і в процесах постконфліктної реконструкції та модернізації. Ця інтегрована методологія забезпечує основу для сталих реформ та довгострокової ефективності юридичної освіти в Україні.

Ключові слова: юридична освіта, компетентнісний підхід, студентоцентроване навчання, практично-орієнтовані методика, проблемно-орієнтоване навчання, міждисциплінарна інтеграція, цифрові технології, професійна компетентність, правозастосування, інноваційні освітні методи.

The article investigates contemporary trends in professional legal education in Ukraine amid profound transformations of the national legal system and the harmonization of legislation with European standards. It emphasizes a systematic model of legal education that integrates a competency-based, student-centered, problem- and practice-oriented approach, combining theoretical knowledge, practical skills, and ethical values. The study highlights the importance of research integration, interdisciplinary interaction, and the use of innovative educational technologies, including digital platforms, LegalTech tools, and artificial intelligence, in forming key professional competencies. Particular attention is given to the development of analytical thinking, effective law application, and adaptability in a rapidly changing legal and digital environment. The article demonstrates how problem-based and practice-oriented learning methods, such as case analysis, simulation exercises, legal clinics, internships, and collaborative projects, contribute to the holistic preparation of future lawyers. The research underscores the role of European standards and national regulations in shaping learning outcomes and competencies, ensuring alignment with international best practices. The scientific novelty lies in the systemic justification of a legal education model that balances theoretical and practical training while

fostering professional responsibility, ethical awareness, and digital literacy. The proposed approach aims to prepare highly qualified legal professionals capable of responding to complex legal challenges, ensuring the rule of law, and promoting human rights, both during crisis situations and in post-conflict reconstruction and modernization processes. This integrated methodology provides a foundation for sustainable reforms and the long-term effectiveness of legal education in Ukraine.

Key words: *legal education, competency-based approach, student-centered learning, practice-oriented methods, problem-based learning, interdisciplinary integration, digital technologies, professional competence, law application, innovative educational methods.*

Постановка проблеми. Правова система України сьогодні проходить етап суттєвих трансформацій, зумовлених оновленням законодавства, впровадженням цифрових технологій та поступовою гармонізацією правового регулювання із *acquis communautaire* Європейського Союзу. Ці фактори суттєво впливають на характер і зміст професійної діяльності юриста, висуваючи нові вимоги до рівня його фахової підготовки та актуалізуючи потребу в удосконаленні системи юридичної освіти у відповідності до сучасних європейських освітніх стандартів.

Вища юридична освіта, сьогодні, набуває визначального значення як інституційний фундамент формування кадрового потенціалу правової держави. Пріоритетним завданням стає підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі права, здатних не лише оперувати ґрунтовними теоретичними знаннями, а й ефективно застосовувати їх у практичній правозастосовній діяльності. Особливої значущості вирішення цих проблем має в умовах триваючої збройної російської агресії проти України, коли професійна діяльність вітчизняних юристів вимагає оперативного й системного аналізу чинного законодавства та розроблення комплексних правових рішень як для державних і громадських інституцій, так і для юридичних та фізичних осіб. Ключовим сьогодні стає формування компетентностей у сфері антикризового застосування права та забезпечення прав людини, що критично важливо як у період воєнного стану, так і під час майбутньої післявоєнної відбудови та модернізації нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність проблем юридичної науки та освіти, вдосконалення методики професійної підготовки майбутніх юристів підтверджується численними науковими дослідженнями вітчизняних учених, зокрема Н. Забарної [3], Л. Єфіменко [2], Н. Ковди [3], О. Кота [2], Н. Міловської [2], В. Тернавської [4], Г. Чигриної [5], А. Яроша [1] та інших.

Водночас аналіз сучасної освітньої практики свідчить про те, що методика викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти ще не повною мірою відповідає сучасним стандартам і запитах професійної діяльності юристів, що зумовлює необхідність її подальшого системного вдосконалення на теоретико-методологічному та практичному рівнях.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному осмисленні взаємозв'язку

компетентнісного, орієнтованого на студентів, проблемно-практичного підходів як взаємодоповнювальних складових єдиної моделі професійної підготовки юристів.

Метою статті є комплексне теоретико-методологічне обґрунтування сутності та потенціалу компетентнісного підходу й практико-орієнтованих моделей підготовки юристів, а також визначення їх ролі у процесі системної модернізації юридичної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Методологічно-орієнтованою на студентів та особливістю професійної підготовки юристів є необхідність органічного поєднання фундаментальної теоретико-правової підготовки з формуванням практичних умінь і навичок, націлених на реальні потреби практики застосування права. У цьому контексті особлива увага приділяється забезпеченню системної єдності цілей, змісту, форм та очікуваних результатів навчання, що передбачає перехід від нормативно-догматичної моделі юридичної освіти, зорієнтованої переважно на репродукцію знань, до компетентнісно-орієнтованої парадигми, яка визначає результат освітнього процесу не лише через обсяг засвоєної інформації, а й через формування здатності до ефективного застосування права, аналітичного мислення та високого рівня професійної відповідальності.

У межах порушеної проблематики особливої ваги набуває впровадження в навчальний процес методологічних підходів, сформованих у межах Європейського простору вищої освіти [6, 7] та частково закріплених у національному законодавстві, зокрема в Законі України «Про вищу освіту» [8]. Насамперед, йдеться про компетентнісний та орієнтований на студентів підходи, модульну організацію освітніх програм, практичну спрямованість навчального процесу та інтеграцію освітньої діяльності з науково-дослідною роботою.

Компетентнісний підхід, передбачає організацію навчальних програм на основі очікуваних результатів навчання, що відповідає сучасним європейським стандартам освіти. У сфері юридичної освіти це проявляється у формуванні інтегрованого комплексу загальних і спеціальних компетентностей. Повний перелік і опис компетентностей (загальних і фахових), які має здобути здобувач вищої освіти в Україні визначений, наприклад Стандартами вищої освіти для галузі знань «Право», затверджених та введених в дію наказами Міністерства освіти і науки

України від 20.07.2022 р. №№ 643, 644. [9, 10]. Нормативно визначені компетентності охоплюють аналітичні та критичні здібності, здатність застосовувати знання у практичній діяльності, володіння професійними правничими знаннями та навичками, комунікативні уміння, цифрову та інформаційну грамотність, а також ціннісні й етичні орієнтири, що передбачають дотримання професійної етики, верховенства права, прав і свобод людини. До них належить також здатність до саморозвитку, безперервного навчання та адаптації до динамічних змін у правовому та цифровому середовищі. Таким чином, компетентнісна модель трансформує традиційне уявлення про професійну підготовку, зміщуючи акцент із простого накопичення знань на розвиток інтелектуально-практичної спроможності діяти в складних правових ситуаціях.

Важливим компонентом трансформації юридичної освіти є орієнтоване на студентів (студентоцентроване) навчання, яке підкреслює активну роль студента у формуванні власної освітньої траєкторії, сприяючи розвитку автономності та відповідальності. Цей підхід розглядається як концептуальна модель організації навчальної діяльності, що передбачає створення освітнього середовища, орієнтованого на індивідуальні потреби та інтереси здобувачів вищої освіти, сприяє формуванню автономності та відповідальності, а також будує взаємини у навчальному процесі на принципах взаємної поваги, партнерства та колективної взаємодії між усіма учасниками.

Невід'ємною складовою сучасної юридичної освіти є впровадження проблемно-орієнтованих підходів до навчання, які забезпечують формування у студентів навичок критичного аналізу та обґрунтованого прийняття рішень у складних правових ситуаціях. До таких форм організації освітнього процесу належать, зокрема, аналіз судових кейсів, моделювання процесуальних ситуацій, проведення фахових дискусій і застосування технології мозкового штурму для пошуку та вироблення необхідних рішень. Застосування окреслених способів організації навчального процесу стимулює критичне мислення, розвиток юридичної аргументації та формування автономності у прийнятті рішень, що відповідає сучасним вимогам професійної компетентності юриста.

На основі сформованих навичок аналітичного та проблемного мислення ефективною стає інтеграція практико-орієнтованих підходів в освітній процес, що створює реальні умови набуття професійного досвіду. Це досягається завдяки участі студентів у роботі юридичних клінік, проходження практик чи стажування у судах, державних інституціях, адвокатських об'єднаннях, нотаріальних конторах та на базі суб'єктів господарювання різних форм власності. В процесі практичної реалізації цього підходу

застосовуються різноманітні методи, серед яких аналіз законодавства, кейс-метод, розв'язання практичних завдань, моделювання правовідносин, робота з інформаційно-аналітичними системами, проведення навчальних дискусій, колективне виконання проєктів та, за потреби, мозковий штурм для генерації практичних рішень. Зокрема, власний педагогічний досвід викладання в університетах навчальних дисциплін «Господарське право», «Правове забезпечення бізнесу», «Валютне право», «Актуальні проблеми господарського права та процесу» свідчить про доцільність і результативність застосування окреслених практико-орієнтованих методів навчання. Таке поєднання теоретичної та практичної складових навчального процесу дає змогу забезпечити формування у здобувачів освіти ключових професійних компетентностей, зокрема уміння аналізувати, тлумачити та системно застосовувати, наприклад, норми господарського законодавства, узагальнювати судову практику господарських судів, складати та аналізувати документи правового характеру, аргументовано відстоювати власну правову позицію тощо. В цілому ж, зазначений підхід до навчального процесу забезпечує не лише глибоке засвоєння теоретичного матеріалу, а й формування практичних навичок та компетентностей, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності.

Окремо у цьому ключі треба відмітити значимість організації зустрічей з відомими правниками чи державними діячами, проведення ділових ігор, політико-правове моделювання. Наприклад, у курсі за вибором для студентів Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Теоретико-правові та практичні проблеми демократії» один із авторів цієї статті разом із студентами створили дві партії, «Центральну виборчу комісію», аналітичну групу політтехнологів, підготували необхідні документи про проведення виборів народних депутатів України, провели висунення кандидатів у депутати, провели передвиборні дебати двох партій, організували висвітлення виборчого процесу у віртуальних засобах масової інформації. Така методика навчання дозволяє стверджувати, що певна кількість студентів, які вибрали навчальний курс «Теоретико-правові та практичні проблеми демократії», з врахуванням інших отриманих у навчанні знань можуть бути готові до роботи на виборчих перегонах.

Не менш значущою складовою освітнього процесу є інтеграція з науково-дослідною діяльністю, яка доповнює практичну підготовку студентів, стимулюючи розвиток аналітичного мислення, уміння працювати з докринальними джерелами та здійснювати критичну оцінку нормативних актів. А участь здобувачів у програмах академічної мобільності в межах Європейського простору вищої освіти, сприяє не лише

гармонізації освітніх стандартів і формуванню міжкультурної компетентності, а й засвоєнню передових європейських практик професійної підготовки юриста.

Суттєве значення у підготовці майбутніх правників має також міждисциплінарний характер освітнього процесу. Право дедалі більше взаємодіє з економікою, міжнародними відносинами, соціологією та інформаційними технологіями. Відтак, підготовка юриста потребує формування здатності до комплексного аналізу правових явищ у ширшому соціальному та економічному контексті. Міждисциплінарна інтеграція забезпечує системність професійного мислення та розширює аналітичні можливості майбутнього фахівця. Особливо важливо це для підготовки фахівців у межах господарсько-правової (економіко-правової) спеціалізації, оскільки дозволяє сформувати системне бачення правового регулювання економічних відносин. Але рівно ж важливо отримання знань з питань економічного і фінансового аналізу для студентів, які вибирають спеціалізації по напрямках кафедр фінансового чи земельного права, адвокатської діяльності. Мова йде про наявність такого рівня знань, який допомагає у практичній роботі чи науковому дослідженні використати економіко-фінансові документи чи розробки для прийняття оперативних рішень чи вміння правильно сформулювати завдання для експертів чи спеціалістів з цих галузей знань.

В умовах сьогодення особливого значення набуває ще один аспект професійної підготовки правників. Мова йде про активне впровадження інноваційних освітніх технологій у систему юридичної освіти. До таких зокрема належать дистанційні навчальні платформи, електронні бібліотеки, спеціалізовані бази даних судової практики та інші цифрові правові ресурси. Використання цих інструментів в освітньому процесі, не лише підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу, а й сприяє розвитку в здобувачів освіти навичок самостійного пошуку, критичного осмислення та системного аналізу правової інформації, які є невід'ємною складовою сучасної професійної компетентності юриста. Мова йде про готовність правника працювати в умовах електронного врядування у системі державної та муніципальної влади, дистанційної участі здійсненні правосуддя та комунікації із регулятивними інституціями у системі виконавчої влади, правоохоронними органами, прокуратурою чи самим судом.

Разом з тим, особливого теоретичного значення набуває концептуальне осмислення цифровізації юридичної освіти в цілому. Необхідно відзначити, що стратегічні напрями цифрової трансформації на рівні Європейського Союзу визначаються, зокрема в Цифровій стратегії Європейської Комісії та Програмі політики цифрового десятиліття до 2030 року [11, 12].

Європейська Комісія розглядає цифрову освіту як ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності Європейського Союзу. Масове впровадження LegalTech, алгоритмічних систем аналізу судової практики, електронного правосуддя та інструментів штучного інтелекту обумовлює необхідність формування нового виміру професійної компетентності — цифрової правничої грамотності. Цей компонент освітнього процесу передбачає розвиток адаптивності, аналітичної спроможності та здатності ефективно оперувати великими масивами правової інформації, що є критично важливим для підготовки фахівців, здатних діяти в умовах стрімкої цифрової трансформації правничої практики.

Також слід звернути увагу на важливість вивчення «Соціології права», для чого можна поєднати цю дисципліну із курсом «Філософія права» у єдиний курс «Філософія та соціологія права», залишивши курс за вибором «Соціологічні правові дослідження та їх використання у юридичній практиці і правовій науці» з тим, щоб студенти інтегрували отримані знання з роботи з документами, могли організувати статистичні дослідження, експрес-опитування, анкетування у своїй роботі, а також могли проаналізувати і врахувати результати соціологічних досліджень, відрізнивши їх від замовних матеріалів, спрямованих на вплив суб'єктів владних повноважень чи інститути громадянського суспільства або окремих осіб.

А отже, сукупність зазначених методів і підходів створює цілісне освітнє середовище, у якому інтегруються когнітивний, діяльнісний та ціннісний компоненти підготовки майбутнього правника, за умови забезпечення формування ключових професійних компетентностей майбутнього юриста: здатності аналізувати та системно застосовувати законодавство, узагальнювати судову практику, складати та оцінювати правові документи, аргументовано обґрунтовувати і відстоювати власну правову позицію.

Невід'ємною складовою професійної підготовки юристів є формування високого рівня правової культури та дотримання засад професійної етики, що передбачає усвідомлення суспільної ролі професії юриста, неухильне дотримання принципів законності, справедливості та добросовісності. Важливою є також цілеспрямована робота над розвитком навичок ефективної комунікації, командної взаємодії та професійного спілкування з клієнтами та колегами.

Висновки. Сучасна модель підготовки правників передбачає системне та концептуально узгоджене поєднання компетентнісного підходу, практико-орієнтованого навчання, міждисциплінарної інтеграції та імплементації європейських стандартів юридичної освіти, що у своїй сукупності формує цілісну методологічну основу професійної підготовки юриста. Такий підхід забезпечує не лише досягнення високого рівня

професійної компетентності, а й формування здатності до ефективного правозастосування, аналітичного мислення, етичної відповідальності та адаптації до динамічних змін правового й цифрового середовища. Йдеться про комплексну гармонізацію стандартів підготовки, удосконалення механізмів доступу до професії, посилення практичної складової освітнього процесу та системну інтеграцію цифрових технологій у юридичну освіту. Водночас модернізація цієї

сфери має розглядатися не як локальне оновлення окремих методик, а як глибока трансформація її теоретико-методологічних засад – перехід від нормативно-догматичної моделі до інтегративної компетентнісної парадигми, що поєднує інноваційність із збереженням національних правових традицій та інституційної специфіки. Саме така збалансована модель здатна забезпечити органічність реформ та їх довгострокову ефективність.

Список використаних джерел:

1. Yarosh A. O. Modern approaches to the organization of lawyers' training in Ukraine. *Law. Human. Environment*. 2021. Vol. 12, no. 1. P. 6–11. DOI: 10.31548/law2021.01.001
2. Kot O. O., Milovska N. V., Yefimenko L. V. Methodological foundations of legal education reform in Ukraine: scientific paradigm and modern context. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. Vol. 28, no. 2. P. 114–122. DOI: 10.37635/jnalsu.28(2).2021.114-122
3. Забарна Н., Ковда Н. Інноваційна методика викладання юридичних дисциплін. *Шлях науки* : міжнародний електронний науковий журнал. DOI: 10.22178/pos.76-2
4. Тернавська В. М. Сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 142–148. DOI: 10.51989/NUL.2022.2.20
5. Чигрина Г. Л. Методологія підготовки юристів: досвід країн ЄС та його впровадження в Україні. *Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine* : collective monograph. Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 431–447. URL: <https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/4580>
6. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [Електронний ресурс]. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_hea_2015.pdf
8. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 37-38, ст. 2004 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
9. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право [Електронний ресурс]. Затверджено та введено в дію Наказом МОН України від 20.07.2022 р. № 644. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi-zminamy-644-20.03.2023.pdf>
10. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право [Електронний ресурс]. Затверджено та введено в дію Наказом МОН України від 20.07.2022 р. № 643. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-081-pravo-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti?utm_source=chatgpt.com
11. European Commission Digital Strategy [Електронний ресурс]. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/publications/european-commission-digital-strategy_en?utm_source=chatgpt.com
12. Рішення (ЄС) 2022/2481 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про запровадження Програми політики цифрового десятиліття до 2030 року = Digital Decade Policy Programme [Електронний ресурс]. Eur-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/2481/oj>

Дата першого надходження статті до видання: 17.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025